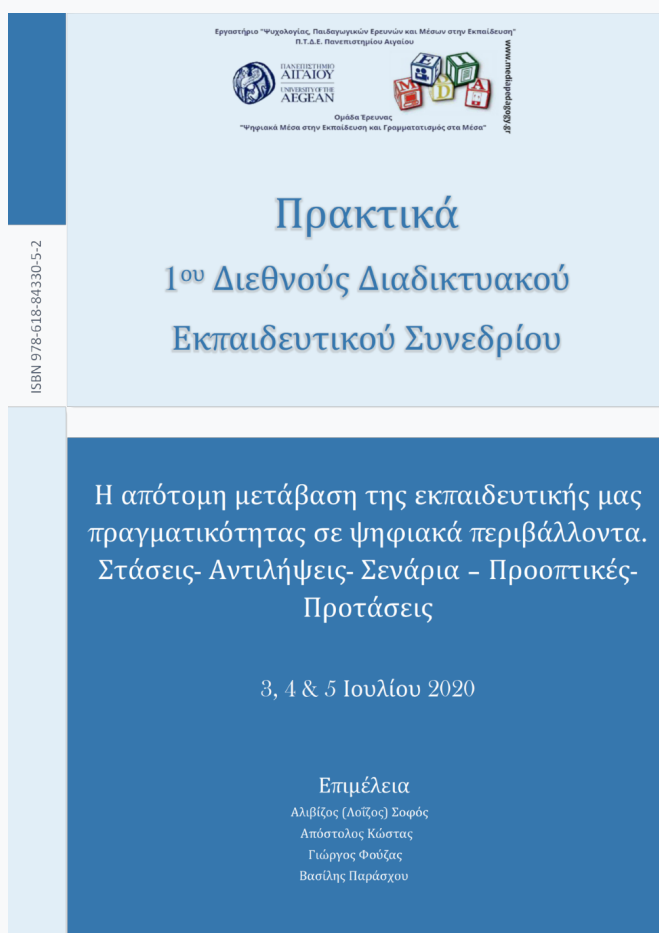

1ο Διεθνές Διαδικτυακό Εκπαιδευτικό Συνέδριο Από τον 20ο στον 21ο αιώνα μέσα σε 15 ημέρες

Αρ. 1 (2021)

Τόμος Πρακτικών 1ο Διαδικτυακό Εκπαιδευτικό Συνέδριο "Από τον 20ο στον 21ο αιώνα μέσα σε 15 ημέρες: Η απότομη μετάβαση της εκπαιδευτικής μας πραγματικότητας σε ψηφιακά περιβάλλοντα. Στάσεις – Αντιλήψεις – Σενάρια – Προοπτικές – Προτάσεις

Το ερμηνευτικό σχόλιο στο λογοτεχνικό κείμενο

Θεοδώρα Λυμπέρη

doi: [10.12681/online-edu.3231](https://doi.org/10.12681/online-edu.3231)

Το ερμηνευτικό σχόλιο στο λογοτεχνικό κείμενο

Θεοδώρα Λυμπέρη

lymptheo76@gmail.com

Εκπαιδευτικός κλάδου ΠΕ02, Απόφοιτος Κλασικής Φιλολογίας ΕΚΠΑ,
MSc στη Διοίκηση Εκπαιδευτικών Μονάδων ΕΑΠ

Περίληψη

Μέσα στην κρίσιμη περίοδο της υγειονομικής κρίσης κληθήκαμε να υιοθετήσουμε νέες μεθόδους και πρακτικές διδασκαλίας. Με δεδομένο πως η εκπαίδευση είναι μία και ενιαία, με την τηλεεκπαίδευση - τηλεσυνάντηση καταβάλαμε την προσπάθεια να υποστηρίξουμε την εξ αποστάσεως διδασκαλία. Αξιοποιώντας τους δύο βασικούς πυλώνες της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, τη σύγχρονη και την ασύγχρονη, εκπονήθηκε η παρούσα διδασκαλία για παιδιά της τελευταίας τάξης του Γενικού Λυκείου, με σκοπό να υποστηριχθεί η διδασκαλία του μαθήματος της συνεξέτασης γλώσσας και λογοτεχνίας, καθώς ο ερμηνευτικός διάλογος μέσω κειμενικών δεικτών και αξιοποίησης αποθετηρίων ψηφιακού υλικού. Αξιοποιήθηκαν οι ΤΠΕ και η ομαδοσυνεργατική μέθοδος, ενώ μέσω κατάλληλα επιλεγμένων ασκήσεων επιδιώχθηκε η αυτοαξιολόγηση των μαθητών και μαθητριών και ακολούθησε ερωτηματολόγιο αξιολόγησης της διδασκαλίας. Στο τέλος, εξετάζεται κατά πόσο οι στόχοι επιτεύχθηκαν, ποια μαθησιακά αποτελέσματα προέκυψαν και ποιες αλλαγές θα πρέπει να γίνουν για τη βελτιστοποίηση των αποτελεσμάτων.

Λέξεις κλειδιά: ερμηνευτικό σχόλιο, λογοτεχνία, μεθοδολογία εξ αποστάσεως διδασκαλίας.

Εισαγωγή

Η νέα εκπαιδευτική πραγματικότητα, μετά το κλείσιμο των σχολείων μας οδήγησε στο να επιστρατεύσουμε προγενέστερες γνώσεις και εμπειρίες τόσο στη χρήση των ΤΠΕ στη διδασκαλία, όσο και στη διαμόρφωση της εξ αποστάσεως διδασκαλίας με τρόπο εύληπτο και προσυμβατικό σε κάθε μαθητή ή μαθήτρια. Η εξ αποστάσεως διδασκαλία θέτει στο κέντρο αναφοράς της ένα ειδικά σχεδιασμένο εκπαιδευτικό υλικό, το οποίο έχει πολλές και διαφορετικές μορφές (έντυπο, οπτικοακουστικό και ηλεκτρονικό), γιατί καλείται να καλύψει έκτακτες εκπαιδευτικές ανάγκες, που προκαλεί η αναστολή λειτουργίας των σχολικών μονάδων. Με βάση αυτή την αναγκαιότητα, οργανώνεται στο πλαίσιο ενός ενδεικτικού χρονοδιαγράμματος, το οποίο εξυπηρετεί τον ολοκληρωμένο προγραμματισμό της μελέτης, ενισχύει τη σημασία της προσωπικής επικοινωνίας εκπαιδευτή και εκπαιδευομένων και, μέσα από την ενθάρρυνση για ανταλλαγή γραπτών εργασιών, δίνει έμφαση τόσο στη σύνταξη και την αξιολόγηση αυτών των εργασιών όσο και στην ανατροφοδότηση, μια εξελικτική πορεία, δηλαδή, που θα οδηγήσει στις πανελλήνιες εξετάσεις.

Από τα παραπάνω συνάγεται πως η διαδικασία της εξ αποστάσεως διδασκαλίας ανατρέπει στη βάση της κάθε είδους συμβατική εκπαιδευτική διαδικασία, όπως ίσχυε στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Όπως γίνεται φανερό, δεν πρόκειται για μια απλή διαδικασία μετάβασης των μαθητών και των μαθητριών από ένα σύστημα σε άλλο, αλλά σε μια ευρύτερη απόπειρα συνδυασμού παραδοσιακών και συμβατικών πρακτικών και διδακτικών ενεργειών με πολιτικές και αντιλήψεις που υιοθετούνται για να προωθήσουν την διδασκαλία από απόσταση (Μαυρογιώργος, 2001).

Σύμφωνα με τη σύγχρονη αντίληψη για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση, αφενός αυτή θεωρείται συνεχής και προσβάσιμη απ' όλους, «ανοικτή» και ελεύθερη στη χρήση της, αφετέρου δίνεται έμφαση στην ευέλικτη, αλληλεπιδραστική και πολυμορφική μεθοδολογία,

με σκοπό αυτή να ανταποκρίνεται και να καλύπτει τις μαθησιακές ανάγκες των εκπαιδευομένων. Στην Ελλάδα, με την εφαρμογή της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, εμφανίστηκαν αρκετά προσκόμματα στην υλοποίηση ενός καινούριου συστήματος σε σχολική τάξη τυπικής εκπαίδευσης, παρότι το κίνητρο των μαθητών και των μαθητριών είναι υψηλό, λόγω και των ιδιαίτερων μορφωτικών απαιτήσεων του Λυκείου.

Αυτό, όμως δε θα πρέπει να αποτελέσει τροχοπέδη για την ανάπτυξης προγραμμάτων που συνδυάζουν τη συμβατική με την εξ αποστάσεως εκπαίδευση, εφόσον οργανωθούν με συνέπεια και εκπαιδευτούν κατάλληλα τόσο το εκπαιδευτικό προσωπικό όσο και οι μαθητές. Στη δεδομένη διδακτική πρόταση, ως προγενέστερη γνώση και εμπειρία μπορούν να θεωρηθούν δύο βασικοί συντελεστές: 1) Η επιμόρφωση εκπαιδευτικών (επίπεδο Β1) και 2) Η εμπειρία μέσω της εξ αποστάσεως διδασκαλίας στο πλαίσιο σπουδών στο ΕΑΠ.

Μέσα από τη διδακτική αξιοποίηση της σύγχρονης και ασύγχρονης εκπαίδευσης, εκπονήθηκε η παρούσα διδασκαλία για τους μαθητές και τις μαθήτριες της Γ' τάξης του Γενικού Λυκείου Μούδρου στη Λήμνο. Ελήφθη υπόψη το γεγονός των αυξημένων αναγκών των μαθητών και μαθητριών λόγω της ιδιαιτερότητας της τάξης, που αποτελεί τάξη προετοιμασίας για τις πανελλήνιες εξετάσεις. Η συγκεκριμένη ενότητα διδασκαλίας αφορούσε στη συνεξέταση Γλώσσας και Λογοτεχνίας, που διδάχθηκε για πρώτη φορά στην Γ' Λυκείου και συγκεκριμένα στην παρουσίαση της διδακτικής ενότητας της ανάπτυξης ερμηνευτικού σχολιασμού σε λογοτεχνικό κείμενο, μέσα από την παράθεση παραδείγματος και την ακόλουθη εξάσκηση μέσω φύλλου εργασίας, αλλά και την παρουσίαση επεξηγηματικού βίντεο, με σκοπό την εμπέδωση της ενότητας.

Εκπαιδευτικός σχεδιασμός της διδασκαλίας

Ο εκπαιδευτικός μας σχεδιασμός αναφέρεται στις συνθήκες και διαδικασίες του προγραμματισμού της διδασκαλίας, της ανάπτυξης του προς εξέταση θέματος, της πραγματοποίησης της διδασκαλίας, στη συνέχεια της αξιολόγησής της τόσο από την πλευρά του εκπαιδευτικού όσο και των εκπαιδευομένων και, τέλος, στην εκπαιδευτική στήριξή τους (Ιωακείμиду, 2018).

Στη συνέχεια, οι λόγοι και τα κίνητρα ενασχόλησης με την εξ αποστάσεως διδασκαλία κατά την κρίσιμη περίοδο αναστολής της λειτουργίας των σχολικών μονάδων που διανύσαμε, εδράζονται σε μια σειρά παραγόντων, που συνετέλεσαν στην εφαρμογή της και την επιτυχή πορεία της.

Αρχικά, θα πρέπει να αναφερθεί ο προσανατολισμός του σχολείου στη στήριξη των μαθητών και των οικογενειών τους και, επιπλέον, η συνεχής αλληλεπίδραση εκπαιδευτικής ηγεσίας και συλλόγου διδασκόντων. Μεγάλο ρόλο στην πορεία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης διαδραμάτισε, επίσης, η καλλιέργεια φιλικού κλίματος και ενθάρρυνσης πρωτοβουλιών των μαθητών και μαθητριών (Λιοναράκης κ.α., 2020). Αξίζει να επισημανθεί εδώ και η ανάγκη για εκπαιδευτική υποστήριξη των εκπαιδευομένων λόγω των πανελληνίων εξετάσεων και να τονιστεί το γεγονός πως δόθηκε προτεραιότητα στην πιλοτική εφαρμογή της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης σε παραμεθόριες και προβληματικές περιοχές, όπως είναι η περιοχή του Μούδρου της Λήμνου. Τέλος, υπήρξε τεχνική υποστήριξη της εξ αποστάσεως διδασκαλίας και αξιοποιήθηκε η εύχρηστη εκπαιδευτική πλατφόρμα (Webex).

Η πορεία υλοποίησης της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης-Προβλήματα

Καταρχάς, θα πρέπει να εξηγηθεί γιατί επιλέξαμε τη σύγχρονη επικοινωνία, την επικοινωνία δηλαδή που πραγματοποιείται σε πραγματικό χρόνο μεταξύ δύο ή περισσότερων συνομιλητών. Οι λόγοι για αυτή μας την επιλογή είναι τόσο η αμεσότητα, που αυτή

προσφέρει, όσο και η οικειότητα, που καλλιεργείται μεταξύ του εκπαιδευτή και των εκπαιδευομένων (ό.π., 2020). Συμπληρωματικά, είναι πολύ σημαντική και η αίσθηση του «ανήκειν», ενώ θα πρέπει να τονιστεί στο σημείο αυτό και η «ζωντάνια» που επιτυγχάνεται με την αξιοποίηση εργαλείων της σύγχρονης διδασκαλίας. Ακόμη, δημιουργείται δέσμευση των μαθητών και μαθητριών, καθώς η διδασκαλία έχει οριστεί σε τακτά χρονικά διαστήματα.

Το δεύτερο βήμα που ακολουθήσαμε ήταν η ασύγχρονη διδασκαλία, η οποία πραγματοποιήθηκε μέσω της πλατφόρμας της Ηλεκτρονικής Τάξης (e-Class) του Πανελληνίου Σχολικού Δικτύου, όπου αναρτήθηκαν και επεξηγηματικά βίντεο. Ακόμη, αξιοποιήθηκε το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο για την επικοινωνία του διδάσκοντα με τους διδασκόμενους, καθώς και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, λόγω της αμεσότητας της επικοινωνίας αλλά και της δημοφιλίας τους ανάμεσα στους νέους.

Ωστόσο, όπως καθετί που εφαρμόζεται για πρώτη φορά και στην αρχή πιλοτικά, παρουσιάστηκαν και προβλήματα, τα οποία εντοπίζονται στα παρακάτω. Ένα βασικό ζήτημα ήταν η μείωση της αυτονομίας του μαθητή/της μαθήτριας, ενώ σημαντικός ανασταλτικός παράγοντας ήταν και τα προβλήματα τεχνικού εξοπλισμού. Αυτά συνέτειναν στη μείωση του βαθμού ευελιξίας της όλης διαδικασίας.

Μέθοδος διδασκαλίας-Σκοπός και στόχοι

Στη διδασκαλία της συγκεκριμένης ενότητας του ερμηνευτικού σχολίου στο λογοτεχνικό κείμενο, ακολουθήσαμε τη διερευνητική μέθοδο, εφ' όσον η φύση του μαθήματος το επιτρέπει. Επιπλέον, αξιοποιήσαμε τη χρήση των ΤΠΕ στην εκπαίδευση (Webex, ppt, e-Class).

Σκοπός της συγκεκριμένης εργασίας είναι η γνωριμία μαθητών και μαθητριών με τη νεοελληνική λογοτεχνία και επιμέρους στόχοι τόσο το να εξοικειωθούν με τους κειμενικούς δείκτες και να μπορούν να προβαίνουν σε ανάλυση και σχολιασμό χωρίων, όσο και το να αντιλαμβάνονται την ποιητική λειτουργία της γλώσσας και να αξιολογούν τα αποτελέσματα από την ερμηνευτική διαδικασία (Barthes, 1977).

Σε ό,τι αφορά στο συγκεκριμένο διδακτικό αντικείμενο, στόχος της συνεξέτασης Γλώσσας και Λογοτεχνίας είναι η δημιουργία ερμηνευτικού διαλόγου με το κείμενο. Η προσωπική τοποθέτηση είναι απαραίτητη όπως και η επικαιροποιημένη ερμηνεία των γραφομένων, αφού οι υποψήφιοι των πανελληνίων εξετάσεων πρέπει να τοποθετηθούν στο θέμα υπό διερεύνηση και να τεκμηριώσουν τις προσωπικές τους θέσεις. Φυσικά, η διατύπωση προσωπικής άποψης δεν είναι συνώνυμη με την προχειρότητα ή την προφορικότητα, το αντίθετο μάλιστα.

Αρχικά, δόθηκαν στους μαθητές και τις μαθήτριες χρηστικές πληροφορίες θεωρητικού χαρακτήρα, που σχετίζονται με τους κειμενικούς δείκτες. Οι κειμενικοί δείκτες αποτελούν νέο στοιχείο θεωρίας στην εξέταση των πανελληνίων εξετάσεων, ως μέρος της εξεταστέας ύλης. Συγκεκριμένα, αναφερθήκαμε σε κειμενικούς δείκτες περιεχομένου (τίτλος, οι χαρακτήρες, οι αξίες/ιδέες/αντιλήψεις/στάσεις, οι συμπεριφορές, οι ανθρώπινες σχέσεις, το συναισθηματικό κλίμα, οι κοινωνικό-πολιτισμικές συνθήκες (συγκεκριμένο), οι διακειμενικές αναφορές) και μορφής (το λογοτεχνικό γένος/ είδος, οι αφηγηματικές τεχνικές/τρόποι, οι γλωσσικές επιλογές, το λεξιλόγιο- ύφος, τα εκφραστικά μέσα, οι εικόνες, η στίξη, η δομή, οι συνδετικές λέξεις/φράσεις, η στιχογραφική). Με λίγα λόγια, ως κειμενικός δείκτης λογίζεται κάθε στοιχείο του κειμένου.

Η πορεία στην ανάλυση του λογοτεχνικού κειμένου ακολούθησε την παραγωγική μέθοδο, γι' αυτό προσπαθήσαμε να κατανοήσουμε επακριβώς το κεντρικό θέμα του κειμένου, χωρίς να περιοριστούμε στις πρώτες εντυπώσεις. Είναι σημαντικό, λοιπόν, να κατανοούμε τις ιδέες αλλά και το συναισθηματικό κλίμα του κειμένου. Επίσης, κάθε τι που υποστηρίζουμε

το τεκμηριώνουμε με παραπομπές στα σχετικά χωρία του λογοτεχνικού κειμένου (Περίδου, 2020).

Πολύ σημαντικό, επίσης, είναι ότι δεν ξεχνάμε ποτέ τους κειμενικούς δείκτες. Ο συγγραφέας δεν γράφει τυχαία, αλλά κάνει συνειδητές επιλογές για να μεταδώσει τα μηνύματά του. Αναφερόμαστε σε οποιοδήποτε κειμενικό δείκτη μορφής ή περιεχομένου θέλουμε, χωρίς να μετράμε το πλήθος τους, καθώς άλλος μαθητής θα εστιάσει στο λεξιλόγιο, άλλος στις εικόνες και ένας τρίτος στην ποιητική λειτουργία της γλώσσας. Εδώ θα πρέπει να τονιστεί πως θα θεωρηθούν σωστά τα στοιχεία που θα συγκεντρωθούν, γιατί το σημαντικό είναι να διαφανεί πως ο υποψήφιος κατανοεί τις επιλογές του συγγραφέα σχετικά με την οργάνωση και τη δομή του κειμένου.

Σε ό,τι αφορά στην αξιολόγηση των κειμενικών δεικτών, δεν υπάρχει σαφής βαθμολόγηση για τους δείκτες αξιολόγησης του ερμηνευτικού σχολίου ούτε είναι πιθανόν να αναμένεται αξιοποίηση συγκεκριμένου αριθμού κειμενικών δεικτών για να θεωρηθεί άριστη η απάντηση. Αυτό που επαναλαμβάνεται στους μαθητές και τις μαθήτριες είναι πως δεν πρέπει να παραλείπουν την αναφορά στα χωρία του κειμένου. Τέλος, επισημαίνεται η ιδιαίτερη φροντίδα της οργάνωσης του κειμένου και της γλωσσικής έκφρασης, γιατί όσο απλό και αν είναι το κείμενο, αυτό δε σημαίνει πως θα πρέπει να αντιμετωπιστεί με προχειρότητα στην έκφραση ούτε με προφορικότητα ως προς το ύφος και το λεξιλόγιο.

Το κείμενο που δόθηκε στην εξ αποστάσεως διδασκαλία ήταν το «Τέλος του καλοκαιριού» του Τίτου Πατρικίου. Στη συνέχεια παρατίθεται αυτούσιο το κείμενο:

Τίτος Πατρίκιος «Τέλος του καλοκαιριού»

VI

Εγώ δεν είμαι μόνο αυτό που βλέπεις, αυτός που ξέρεις
 δεν είμαι μόνο αυτός που θά 'πρεπε να μάθεις.
 Κάθε επιφάνεια της σάρκας μου κάπου τη χρωστάω,
 αν σ' αγγίξω με την άκρη του δαχτύλου μου
 σ' αγγίζουν εκατομμύρια άνθρωποι,
 αν σου μιλήσει μια λέξη μου
 σου μιλάνε εκατομμύρια άνθρωποι –
 θ' αναγνωρίσεις τ' άλλα κορμιά που πλάθουν το δικό μου;
 θα βρεις τις πατημασιές μου μες σε μυριάδες χνάρια;
 θα ξεχωρίσεις την κίνησή μου μες στη ροή του πλήθους;
 Είμαι κι ό,τι έχω υπάρξει και πια δεν είμαι –
 τα πεθαμένα κύτταρά μου, οι πεθαμένες
 πράξεις, οι πεθαμένες σκέψεις
 γυρνάν τα βράδια να ξεδιψάσουν στο αίμα μου.
 Είμαι ό,τι δεν έχω γίνει ακόμα –
 μέσα μου σφυροκοπάει η σκαλωσιά του μέλλοντος,
 Είμαι ό,τι πρέπει να γίνω –
 γύρω μου οι φίλοι απαιτούν οι εχθροί απαγορεύουν.
 Μη με γυρέψεις αλλού
 μονάχα εδώ να με γυρέψεις
 μόνο σε μένα.

Τίτος Πατρίκιος, Λυσιμελής πόθος, Εκδόσεις Κίχλη, 2015

Για την πληρέστερη κατανόηση του ποιητή και της εποχής του κατά την ερμηνευτική προσέγγιση, αναζητήσαμε πραγματολογικά στοιχεία σε αποθετήρια εκπαιδευτικού

ψηφιακού υλικού, μέσα από την παράθεση των αντίστοιχων ιστότοπων, όπως φαίνεται παρακάτω:

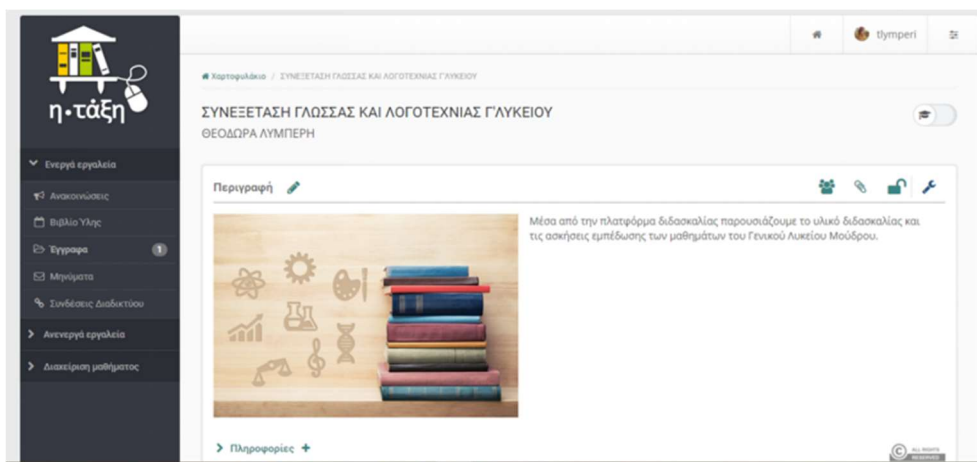
The image displays two screenshots of a digital content aggregator interface. The top screenshot shows a profile page for 'ΤΙΤΟΣ ΠΑΤΡΙΚΙΟΣ' (Titos Patrikiou) on the 'ΦΩΤΟΔΕΝΤΡΟ - ΕΘΝΙΚΟΣ ΣΥΣΤΡΕΥΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΠΕΡΙΣΧΗΜΑΤΟΣ' (Photodentro - National Content Aggregator). The page includes a search bar, navigation options, and a list of actions: 'ΜΟΙΡΑΖΟΜΑΙ' (Share), 'ΑΞΙΟΛΟΓΩ' (Rate), 'ΕΠΙΛΕΓΩ' (Select), and 'ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΩ' (Use). The profile description mentions his role as a poet, translator, and educator, and his receipt of the State Prize for Poetry in 1994.

The bottom screenshot shows a detailed view of a photograph of Titos Patrikiou. It includes a description of the photo, a list of keywords (e.g., 'Ποιητής', 'Πεζογράφος'), and a teaching objective: 'ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ' (Notes for didactic use). The objective states that the photo is a significant representation of the poet and can be used to explore his biography, his relationship with the poet's ideology, and his role in the Greek resistance.

Στη συνέχεια, προσεγγίσαμε το κείμενο μέσα από ένα υπόδειγμα ερμηνευτικής άσκησης: Ποιο είναι, κατά τη γνώμη σας, το κύριο θέμα του κειμένου; Να το παρουσιάσετε αξιοποιώντας τους κατάλληλους κειμενικούς δείκτες (150-200 λέξεις). Στο σημείο αυτό, παραθέσαμε ένα υπόδειγμα απάντησης, με σκοπό να γίνει κατανοητός ο τρόπος, η γλωσσική έκφραση και η προσέγγιση στην ερμηνεία του ποιήματος.

Από τον 20^ο στον 21^ο αιώνα μέσα σε 15 ημέρες Η απότομη μετάβαση της εκπαιδευτικής μας πραγματικότητας σε ψηφιακά περιβάλλοντα. Στάσεις-Αντιλήψεις-Σενάρια-Προοπτικές-Προτάσεις

Μετά από την υποδειγματική απάντηση, παρουσιάστηκε στους μαθητές και τις μαθήτριες το σχολικό μας αποθετήριο υλικού, όπου βρίσκονται τόσο τα θεωρητικά εξ αποστάσεως μαθήματα όσο και οι ασκήσεις τους στην ηλεκτρονική τάξη (eClass):

Τύπος	Όνομα	Μέγεθος	Ημερομηνία	αξ
2	10η ΕΞ ΑΠΟΣΤΑΣΕΩΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΕΚΒΕΣΗ-ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ	4.25 MB	10-04-2020	0
2	12η ΕΞ ΑΠΟΣΤΑΣΕΩΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ-ΤΟ ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟ ΣΧΟΛΙΟ ΣΤΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΕΚΒΕΣΗ-ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ	652.98 KB	28-04-2020	0
2	13η ΕΞ ΑΠΟΣΤΑΣΕΩΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ-ΤΟ ΠΕΡΙΚΕΙΜΕΝΟ ΚΑΙ ΤΟ ΣΥΓΚΕΙΜΕΝΟ ΕΚΒΕΣΗ-ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ	2.94 MB	28-04-2020	0
2	14η ΕΞ ΑΠΟΣΤΑΣΕΩΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ-ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΚΒΕΣΗ-ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ	427 KB	04-05-2020	0
2	15η ΕΞ ΑΠΟΣΤΑΣΕΩΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΕΚΒΕΣΗ-ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ-ΘΕΜΑΤΙΚΟΣ ΚΥΚΛΟΣ-ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΑΡΚΟΣΜΟΠΟΙΗΣΗ	3.02 MB	04-05-2020	0
2	16η ΕΞ ΑΠΟΣΤΑΣΕΩΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ-ΕΘΕΛΟΝΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΑ ΚΙΝΗΜΑΤΑ ΕΚΒΕΣΗ-ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ	2.7 MB	07-05-2020	0
2	1η ΕΞ ΑΠΟΣΤΑΣΕΩΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΕΚΒΕΣΗ-ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ	751.21 KB	31-03-2020	0
2	2η ΕΞ ΑΠΟΣΤΑΣΕΩΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΕΚΒΕΣΗ-ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ	8.73 MB	02-04-2020	0
2	3η ΕΞ ΑΠΟΣΤΑΣΕΩΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΕΚΒΕΣΗ-ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ	6.32 MB	02-04-2020	0
2	4η ΕΞ ΑΠΟΣΤΑΣΕΩΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΕΚΒΕΣΗ-ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ	819.52 KB	02-04-2020	0

Η συμμετοχή των εκπαιδευομένων στην εκπαιδευτική διαδικασία εξ αποστάσεως

Αξιζει να τονιστεί πως η συμμετοχή των μαθητών και μαθητριών ήταν εντυπωσιακή λόγω και της φύσης και ιδιαιτερότητας του μαθήματος, που είναι πανελλαδικά εξεταζόμενο. Οι εκπαιδευόμενοι συμμετείχαν ενεργά μέσω του διαλόγου και διατύπωσαν ερωτήσεις και απορίες. Παράλληλα, χρησιμοποιούσαν το υλικό και απέστειλαν απαντήσεις καθ' όλη τη

Από τον 20^ο στον 21^ο αιώνα μέσα σε 15 ημέρες Η απότομη μετάβαση της εκπαιδευτικής μας πραγματικότητας σε ψηφιακά περιβάλλοντα. Στάσεις-Αντιλήψεις-Σενάρια-Προοπτικές-Προτάσεις

διάρκεια των εξ αποστάσεως μαθημάτων, ενώ συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο αξιολόγησης (Costelo & Crane, 2013). Τέλος, χρησιμοποιούσαν συχνά το μικρόφωνό τους, το chat μεταξύ τους αλλά και στο μάθημα, αλλά όχι την κάμερα.

Στο πλαίσιο αυτό, οι εκπαιδευόμενοι προτρέπονται να ακολουθήσουν νέους τρόπους μάθησης και εμπέδωσης της ύλης, καθώς επιστρατεύονται, πλέον, αρχές οργάνωσης του τρόπου εργασίας και της μελέτης τους. Αυτοί οι τρόποι εννοούν την ευελιξία μελέτης στο χώρο και στο χρόνο που οι εκπαιδευόμενοι μπορούν να διαθέσουν, την αυτορρύθμιση του ρυθμού μελέτης και προόδου τους, στοιχείο απαραίτητο στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση, καθώς και την εξατομικευμένη σχέση με το εκπαιδευτικό υλικό και τη δυνατότητα αξιοποίησης του διδακτικού / εκπαιδευτικού υλικού, που θα πληροί τους όρους αυτάρκειας και πληρότητας (Μαυρογιώργος, 2001).

Με βάση τα παραπάνω, έχει δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στην ευρετική πορεία προς τη γνώση, στοιχείο που ενισχύεται στο πλαίσιο διδασκαλίας της Λογοτεχνίας στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, στη σαφήνεια στόχων και επιδιώξεων, έτσι ώστε να είναι σαφείς και εύληπτοι για όλους, στην εμφανή γνωστοποίηση του νοήματος που έχουν όσα προτείνονται και, τέλος, στην ευθύνη των ατομικών επιλογών (Μαυρογιώργος, 2001).

Αναντίρρητα, θα συναντήσουμε και νέες δυσκολίες κατά τη μετάβαση από το «κλειστό» στο «ανοικτό» εκπαιδευτικό περιβάλλον, από την αλλαγή κουλτούρας του συμβατικού εκπαιδευτικού συστήματος στην υιοθέτηση μιας νέας αντίληψης της ανοικτής, αυτορρυθμιζόμενης και αυτοκατευθυνόμενης μάθησης, που προϋποθέτει δομικές αλλαγές και στα αναλυτικά προγράμματα. Η πορεία από τη συμβατική εκπαιδευτική διαδικασία, όπου κυριαρχούσε ο δασκαλοκεντρισμός και ο έντονος βιβλιοκεντρισμός, με προσκόλληση στην αυθεντία του δασκάλου και στο ένα και μοναδικό σχολικό εγχειρίδιο, το οποίο απαιτεί πιστή και μηχανιστική απομνημόνευση, προς την υιοθέτηση σύγχρονων ατομικών μορφών κατάκτησης της γνώσης, σε ένα νέο και απαιτητικό διδακτικό και ερευνητικό περιβάλλον, δεν είναι ούτε εύκολη ούτε αυτομάτως επιτυχημένη.

Συμπερασματικά, απαιτείται επαναπροσδιορισμός των πολιτικών, οι οποίες θα εστιάζουν στη δημιουργική απελευθέρωση μαθητών και εκπαιδευτικών, με σκοπό την ολόπλευρη ανάπτυξη, στη συνέχεια, τη μόρφωση και εν τέλει την αυτοπραγμάτωση. Οι νέες πολιτικές επιλογές στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση κρίνονται τόσο από το εάν προσφέρονται απρόσκοπτα σε όλες και όλους τους εκπαιδευόμενους και στη συνέχεια, από το εάν καλύπτουν ουσιαστικές προϋποθέσεις για επιτυχία στη σχέση με τη γνώση. Επομένως, η παροχή γενικής παιδείας θεμελιώνεται από το σύνολο της εκπαιδευτικής πολιτικής που παρέχει το εκπαιδευτικό σύστημα, χωρίς φορμαλιστικές «εμμονές», χωρίς κατακερματισμένη γνώση, χωρίς τυποποιημένη πλαισίωση θεωρίας, αλλά με αξιοποίηση των Νέων Τεχνολογιών και προσφορά τους σε όλους και όλες. Ας μη λησμονούμε πως η γνώση είναι τόσο προσωπικό όσο και κοινωνικό αγαθό και ως τέτοιο θα πρέπει να αναγνωρίζεται και να προωθείται. Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση αποτελεί την πρόκληση της σημερινής εποχής και το στοιχείο κάθε εκπαιδευτικής αλλαγής.

Αυτοαξιολόγηση και αξιολόγηση του μαθήματος

Στο τέλος της εξ αποστάσεως διδασκαλίας, σε κάθε εξ αποστάσεως «συνάντηση», ζητούνταν από τους διδασκόμενους να σηκώσουν το ηλεκτρονικό τους χεράκι σας ή να ανοίξουν το μικρόφωνο για απορίες. Παράλληλα, τους δινόταν ένα χρονικό πλαίσιο παράδοσης των εκάστοτε εργασιών, που δεν υπερέβαινε τις τρεις (3) ημέρες. Ακόμη, οι μαθητές και οι μαθήτριες παροτρύνονταν να επικοινωνούν με τη διδάσκουσα, σε περίπτωση που συναντούσαν δυσκολίες (Gibbs & Simpson, 2004). Κατά την επανάληψη, προτρέπονταν να ξαναμελετήσουν τα θεωρητικά στοιχεία της ενότητας στην πλατφόρμα eClass.

Αναφορικά με την αυτοαξιολόγηση, στο τέλος καθεμιάς εξ αποστάσεως διδασκαλίας ακολουθούσε διάλογος, με σκοπό την έκφραση ελεύθερης γνώμης για το μάθημα και για πιθανά στοιχεία που κούρασαν ή υπήρξαν δυσνόητα (Gibbs & Simpson, 2004). Έτσι διαμορφώνονταν τα στοιχεία παρουσίας του επόμενου μαθήματος. Τέλος, σε κάθε διδακτική ενότητα, μετά από την εξ αποστάσεως διδασκαλία, δινόταν ερωτηματολόγιο, στο οποίο οι μαθητές και μαθήτριες καλούνταν να απαντήσουν, διατηρώντας την ανωνυμία τους. Για τη συγκεκριμένη ενότητα διδασκαλίας ακολουθεί στη συνέχεια το αντίστοιχο ερωτηματολόγιο (https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSeW2NPTA4nYzJ-x56bnr01dBxp9-i4hq4wMPLuQnnk2qgXrUw/viewform?usp=sf_link).

Κλείνοντας, είναι σημαντικό να ολοκληρώσουμε με χαιρετισμό, μεταδίδοντας θετικό μήνυμα και ενθάρρυνση για προσπάθεια και ανανεώνοντας τη συνάντησή μας. Στο υλικό, που χρησιμοποιήσαμε, αξιοποιήσαμε εκπαιδευτικές πηγές και αποθετήρια ψηφιακού υλικού, εμπλουτίζοντας το υλικό μας με εικόνες.

Τα αποτελέσματα της διδακτικής μας παρέμβασης εδράζονται όχι μόνο στην εμπέδωση της γνώσης, στο αυξημένων απαιτήσεων επίπεδο του Γενικού Λυκείου, αλλά και στην επίλυση αποριών, μα πάνω απ' όλα στη διατήρηση της παιδαγωγικής μας σχέσης. Η αλματώδης αύξηση των ενεργειών και διδακτικών προτάσεων, όπως η δική μας, για την υποστήριξη της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στη χώρα μας καταδεικνύει την ανάγκη για εξεύρεση νέων στρατηγικών για τη δημιουργία ενός ευέλικτου, αρθρωμένου και ανοικτού συστήματος αναφορικά με την τυπική μάθηση.

Απαιτούνται προς αυτό νέες διδακτικές πρακτικές που θα προωθούν τη δημιουργικότητα, θα ενισχύουν την πρωτοβουλία, θα δίνουν έμφαση στη διαφορά μεταξύ των εκπαιδευομένων και στον ατομικό τους ρυθμό στην εμπέδωση της γνώσης. Αυτή η διαδικασία ανάπτυξης περιβάλλοντος «ανοικτής μάθησης» απαιτεί την ανάπτυξη νέας εκπαιδευτικής κουλτούρας, καθώς όλοι, εκπαιδευτές και εκπαιδευόμενοι, καλούνται να εξοικειωθούν με το νέο περιβάλλον γνώσης και μάθησης και να υιοθετήσουν την νέα αντίληψη της «ανοικτής» μάθησης, που στηρίζεται στην απόσταση από το χώρο και το χρόνο.

Ταυτόχρονα, όμως, απαιτείται και η ανάληψη ευθύνης για την επιλογή του ατομικού και εξατομικευμένου χρονοδιαγράμματος μελέτης και εργασίας για κάθε εκπαιδευόμενο, ενώ προωθείται και η ανάγκη για τους εκπαιδευτικούς να συμπράξουν με διακριτική συμβουλευτική υποστήριξη, έτσι ώστε να καλλιεργήσουν και να ενισχύσουν μια νέα «εξ αποστάσεως» σχέση με τους μαθητές και τις μαθήτριες, ενός είδους επικοινωνία και καλλιέργεια κλίματος συνεργασίας. Εκτός αυτού, θα πρέπει να δοθεί έμφαση και στη δημιουργική αξιοποίηση του εκπαιδευτικού υλικού, που όπως προαναφέρθηκε, απαιτείται επικαιροποίησή του.

Με βάση αυτή τη σκοπιά, η πορεία και η μετάβαση από ένα συμβατικό σύστημα εκπαίδευσης στο ανοικτό και εξ αποστάσεως, αντιμετωπίζει λογικές δυσκολίες που δε θα πρέπει να λειτουργήσουν ανασταλτικά και αποθαρρυντικά. Ο γενικός κοινωνικοπολιτικός και εκπαιδευτικός χαρακτήρας και προσανατολισμός στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση αποτελεί μια νέα δυναμική και δημιουργική πρόκληση για την ευρύτερη ανασυγκρότηση του συμβατικού εκπαιδευτικού συστήματος (Μαυρογιώργος, 2001).

Συμπεράσματα-Επίλογος

Από όλα τα παραπάνω, τίθεται το ζήτημα αλλαγής προσανατολισμού, ο οποίος θα συνδέσει την τυπική μάθηση με τις νέες προσκλήσεις, που φέρνει η ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Οι προκλήσεις αυτές θέτουν σε νέα βάση τον προβληματισμό για την ευθύνη του εκπαιδευτικού συστήματος για την ανάπτυξη νέας και συστηματικής εκπαιδευτικής παρέμβασης, με στόχο τη βελτίωση της διδακτικής πράξης και της σχέσης των μαθητών/τριών

με τη γνώση. Στη δική μας περίπτωση, η πορεία αξιολόγησης της συγκεκριμένης διδακτικής πρότασης από τους ίδιους/τις ίδιες μαθητές/μαθήτριες αποτελεί σημαντικό βήμα για την εδραίωση ή απόρριψη του συγκεκριμένου σχεδίου, το οποίο δεν αποτελεί τελικό προϊόν, αλλά συνεχώς εξελίσσεται και αναδιαμορφώνεται.

Μια άλλη παράμετρος είναι η διαμόρφωση μιας εκπαιδευτικής πολιτικής που να εστιάζει όχι σε τυπικές ρυθμίσεις, μέσα από την απλή παροχή τυπικών εργαλείων, που εξυπηρετούν τη διεξαγωγή της εξ αποστάσεως διδασκαλίας, αλλά σε μια ουσιαστική προσέγγιση του ζητήματος για παροχή ίσων ευκαιριών μάθησης, με σκοπό τη βελτιστοποίηση των επιδόσεων των εκπαιδευομένων. Επομένως, η εκπαιδευτική υποστήριξη τόσο των διδασκόντων όσο και των εκπαιδευομένων θα πρέπει να αποκτήσει εκείνο το ειδικό βάρος, που θα επιτρέψει την προώθηση ουσιαστικής γνώσης, μέσα από την παροχή των κατάλληλων εργαλείων αλλά και την ενίσχυση του εκπαιδευτικού έργου με τεχνολογία και εμπειρική εφαρμογή της θεωρίας.

Για να «στεφθεί» το εγχείρημα της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης με επιτυχία θα πρέπει να αναλάβει νέες ευθύνες και νέες πρακτικές αντιμετώπισης των δυσκολιών, που αναφύονται στην εφαρμογή της, αλλά και υποστήριξης, με σκοπό το δημόσιο εκπαιδευτικό σύστημα να ανταποκριθεί με επάρκεια στο αίτημα για παραπέρα βελτίωση των επιδόσεων των εκπαιδευομένων. Φυσικά, το παραπάνω αίτημα παραμένει ουσιαστικό, ενεργό και, πλέον, καθίσταται και επιτακτική ανάγκη. Μια πολιτική για απρόσκοπτη πρόσβαση στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση προϋποθέτει την αλλαγή προτεραιοτήτων. Αυτό σημαίνει πως εκτός από τις διαδικασίες μέτρησης και καταγραφής αριθμών για όσους συμμετέχουν στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση, θα πρέπει να δοθεί έμφαση στην ανάπτυξη παιδαγωγικών και διδακτικών πρακτικών, έτσι ώστε οι εκπαιδευόμενοι και να συμμετέχουν ισότιμα, αλλά και να καλλιεργούν και εκδιπλώνουν τις ικανότητές τους, μέσα από νέα εκπαιδευτικά εργαλεία στην εξ αποστάσεως διδακτική πράξη. Με τον τρόπο αυτό θα προωθηθεί μια σειρά παραγόντων, που θα υποστηρίξουν ουσιαστικά την παροχή γενικής παιδείας και μόρφωσης.

Συμπερασματικά, η δική μας διδακτική πρόταση σκοπό είχε να συμβάλει στο διάλογο της εκπαιδευτικής κοινότητας, σχετικά με τη δόμηση, πορεία διδασκαλίας και αξιολόγηση του μαθήματος της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας, με βάση τα νέα δεδομένα και τη συνεξέτασή της με τη Νεοελληνική Γλώσσα στις πανελλήνιες εξετάσεις. Η διδακτική πρόταση στηρίζεται στο αναλυτικό πρόγραμμα και στις οδηγίες διδασκαλίας του μαθήματος και καλείται να καλύψει απορίες και προβληματισμούς σχετικά με το πώς μπορεί να αναπτυχθεί η ερμηνεία του λογοτεχνικού κειμένου σε κείμενο μικρής έκτασης και, στη συνέχεια, κατά πόσο και πώς μπορεί αυτή να αξιολογηθεί με αντικειμενικά κριτήρια. Κι εδώ αναφέρεται ένα σημαντικό ερώτημα: Πώς θα μεταφέρουμε τις κορίαρχες αντιλήψεις και πρακτικές της τοπικής σχολικής, παρεχόμενης εκπαίδευσης στη χώρα μας στην εξ αποστάσεως, νέα, απαιτητική πραγματικότητα;

Αναφορές

- Barthes, R. (1977). Introduction à l'analyse structurale des récits. *Communications*, 8(1), 1966, 1–27, translated as "Introduction to the Structural Analysis of Narratives", In: R. Barthes (1977), *Image–Music–Text*, essays selected and translated by Stephen Heath, New York 1977, 79–124.
- Costello, J., & Crane, D. (2013). Technologies for Learner-Centered Feedback. *Open Praxis*, 5(3), 217–225. Retrieved from <https://openpraxis.org/index.php/OpenPraxis/article/view/63/44>.
- Gibbs, G., & Simpson, C. (2004). Conditions under which assessment supports students' learning. *Learning and Teaching in Education*, 1, 3–31.
- Ιωακείμδου, Β. (2018). Η διασφάλιση της ποιότητας στη διδασκαλία και μάθηση: εφαρμογές στην πολυμορφική εξ αποστάσεως εκπαίδευση (αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή). Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.

- Λιοναράκης, Α., Παπαδημητρίου, Σ., Μανούσου, Ε., Ιωακειμίδου, Β., Χαρτοφύλακα, Τ., Καραγιάννη, Ε. (2020). Εκπαιδευτικός σχεδιασμός μαθήματος για εξ αποστάσεως εκπαίδευση, Επιμόρφωση εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας & Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης σε θέματα εκπαίδευσης από απόσταση, ΙΕΠ και Εργαστήριο εκπαιδευτικού Υλικού και εκπαιδευτικής μεθοδολογίας ΕΑΠ.
- Μαυρογιώργος, Γ. (2001). Από το συμβατικό σύστημα εκπαίδευσης στην ανοικτή και εξ αποστάσεως Εκπαίδευση του ΕΑΠ: μια δύσκολη μετάβαση. Στο Α. Λιοναράκης, (Επιμ.). *Πρακτικά 1ου Πανελληνίου Συνεδρίου για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης* (τόμ. Α' σελ. 9-18) - Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο (ΕΑΠ).
- Πιερίδου, Μ. (2020, Απρίλιος 24). Παιδαγωγική πλατφόρμα της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Ανακτήθηκε από <https://www.philenews.com/f-me-apopsi/paremvaseis-ston-f/article/908733/paidaggki-plaisiosi-tis-ex-apostaseos-ekpaidefsis>.